

Nutuk'u Okuma Yöntemi

Sami N. ÖZERDİM*

Uzun yıllar üzerinde durulmamış önemli bir kitap Kurtuluş Savaşı ile Türk Devriminin kaynak yapıtı olan NUTUK (SÖYLEV)'un, bu yıl okunması, okunmaya başlanması gerekir. Bu bakımdan, NUTUK ile ilgili bilgileri özetlemek, ya da yinelemek yararlı olacaktır.

a. NUTUK, C. H. P.'nin ikinci büyük kurultayında, 15-20 Ekim 1927 günlerinde, o günlerde Türkiye'de tek bir parti bulunduğundan, dolayısıyla Türkiye Büyük Millet Meclisi, üyelerine okunmuştur. Gazi Mustafa Kemal, bu kitabı neden yazmaya gerek görmüştür?

Her şeyden önce; devlet adamlarının, askerlerin vb.'nin, yaptıkları işleri açıklamaları, bir ölçüde —kimi zaman büyük ölçüde— savunmaları gerekir. Sokrates'in savunmasını Eflatun (Plato) yazmıştır. Adı : Apologia olduğundan, bu tür yapıtları apoloji saymak gelenek olmuştur. İkinci; Atatürk, kurduğu cumhuriyeti Türk gençliğine bıraktığından, bu kurtuluş ve kuruluş olayını ayrıntılarıyla, yöntemleriyle anlatmak, devrimin gerekçesini ve uygulanış evrelerini öğretmek istemiştir.

b. NUTUK, 1927 yılında, biri metin, biri «Vesikalar» (belgeler) olmak üzere büyük boyda iki cilt olarak, en harita ile yayımlandı. Bölüm aralarında üç yıldız, kimi bölüm başlarında paragraf işaretlerinden başka bir bölümlenmesi yoktu. Bu durumu ile, başından sonuna aelişiaüze! bir konuşma görünümü veriyordu. 1934'te yapılan ikinci basımı üç cilde bölündü. Belgeler son cilde alındı. Birinci cilt, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılışına, ikincisi ise Meclis'in açılışından 1927 yılı ortalarına değin geçen olayları içeriyordu. Yan başlıklar eklenerek bölümler ayrılmıştı. Haritalar, her iki cilde kısa —ve benzer adların yer ver birbirine karıştığı— dizinler eklenmişti. 1939'de Kültür (Eğitim) Bakanı Saffet Arıkan zamanında, bu iki cilt tek ciltle, iyi kağıda basılmış, o günlerde çok ucuz sayılacak 60 kuruş ederle aençliğe yeniden armağan edilmişti. Sonunda birleşik bir dizin vardı.

Milli Eğitim Bakanlığı, 1950'den beri, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü'nün hazırladığı NUTUK'u, 1934'teki düzen üzere ancak başkısına o denli özen gösterilmeyerek, dizinsiz ve haritasız olarak «Vesikalar»la birlikte bastırıyor. Buüne deain 13 (Belgeler cildi 14) kez basıldı. Türk Dil Kurumu, NUTUK'un dilini —ağırca bir Osmanlıca ile vazıldarı için— sadeleştirerek 1963'ten beri SÖYLEV adıyla iki cilt

*SBF. Basın-Yayın Yüksek Okulu Öğretim Görevlisi.

olarak yayımlıyor. 1978'de 6. (1. cildin : 7.) basımı yapıldı. Son basıma, özel adları ve kavramları kısa açıklamalarla veren bir de dizin eklendi. Türk Dil Kurumu'nun diline karşı olan Kültür Bakanlığı ise, NUTUK adını kullanarak, Osmanlıcasını yeğnilleştirerek, kitabı iki cilt içinde 1973, 1975 yıllarında bastırdı. Bu yıl yeni basımına girişildi.

Ord. Prof. Dr. Hıfzı Veldet Velidedeoğlu, SÖYLEV'i kısaltarak, ancak olmadığı bölümler için Türk Dil Kurumu basımına göndermeler yaparak, 1978'de Çağdaş Yayınları arasında giriştiği basımla, daha kolay okunacak bir metin hazırladı. Başta geniş bir önsöz, sonunda ise ayrıntılı bir içindekiler çizelgesi bulunuyor. SÖYLEV, bir bilim adamının dizgeliliği ile, gerçek bölümlenmesini bulmuş oldu. Böylece, Atatürk'ün, gelişigüzel bir konuşma değil, bölümleri kafasında saptanmış bir kitap yazmış olduğu ortaya çıktı. Bu basım 1980'de 7. baskıya erişti. 5. basımdan beri dizini de var. 1980 sonunda, Orgün Yayınları, yine kısaltılmış, tek ciltlik bir NUTUK (SÖYLEV) yayınladı. Ahmet Köklügiller'in çocuklar için özetlediği bir NUTUK da, Milliyet Yayınları arasında 1974'ten beri üç kez basıldı. Bu yıl içinde Türk Tarih Kurumu'nun —iki dili ile birlikte— geniş biyografya ve dizinlerle, bir basımı çıkacaktır. İngilizce basımının düzeltilmiş bir yinelemesi de 1963'te Milli Eğitim Bakanlığı'nca yayınlandı. (Ayrıca, dışarıda Fransızca, Almanca, Rusça basımları yapılmıştır).

c. NUTUK (SOYLEV) iki yolda okunabilir. İlki, ya Türk Dil Kurumu'nunkinden ya da yukarıda belirtilen kısaltılmış basımlardan, anlatımı akıcı ve sürükleyici olduğundan, bir tarih-öykü gibi okunabilir. Sadece bir fikir edinmek isteyenler için en kısa yol budur.

Kısaltılmışı, ya da tam metni, çokça bir çaba harcanmadan okunduktan sonra, NUTUK'un içine daha derinlemesine airmek isteyenler, ise yeniden basırlar. Bu kez, kısaltılmamış metin ele alınacaktır. Osmanlıca bilmeyenler, Türk Dil Kurumu'nun basımına başvuracaklardır. SÖYLEV, dikkatle, kimi yerler işaret edilerek ya da çizilerek, notlar çıkarılarak okunacak; kişileri avırmak, yer ve kuruluş adları üzerinde durmak, kavramları algıyabilmek için açıklamalı dizine başvurulacaktır.

Kurtuluş Savaşı ve Devrimin tarihi, SÖYLEV'de, acrünüste ayrıntılarla, ancak, olayların kimi yerde anılıp geçilmesiyle, kimi yerde ayrıntılara inilerek anlatılmıştır. Bu, Atatürk'ün, üzerinde durmak istediği yerleri genişçe görmek isteminden ortaya çıkmaktadır.

SÖYLEV'in baş sayfaı; eylemin bir izlenesidir. Atatürk burada kovduğu yöntemin; savaşımın sonuna değin, saptadığı gibi vürümüş olduğunu da anlatmak istemistir. Özellikle bu baş bölüm, dikkatle, üzerinde durularak, düşünülerek okunacaktır.

Okuyucu savaşların kısa geçildiğini yadırgamamalıdır. Çünkü, bu kitap, Kurtuluş Savaşı'nın askerlik açısından bir anlatımı değil, bir kuruluşun, bir devrimin savaşımının öyküsüdür. Arada, kimi komutanları, siyasa adamlarını ağır eleştirilerle sergiler. Bir savaşım- da, bireylerin ne denli önemli, bunların yanılıgılarının nelere neden olduğu bu eleştirilerden anlaşılır.

NUTUK (SÖYLEV), savaş cephelerini, iç ayaklanma cephelerini, iç politika (dahası Türkiye Büyük Millet Meclisi'ndenki çekişmeler) cephelerini, İstanbul Hükümetini bir cephe oluşturmasını, dış politika cephesini, sonunda bir devletin kuruluş hazırlıklarının açtığı cepheyi; çok çeşitli savaş ve savaşın cephelerini anlatır.

c. **NUTUK'un «Vesikalar» (belgeler) bölümü** bugünkü dile henüz çeviilmemiştir. Böylelikle, meraklı, araştırmacı genç okuyucunun belgelerden yararlanması şimdilik olanaksızdır. Ancak, Türk Tarih Kurumu'nun hazırladığı basımda bu da olanak içine girecektir. Çünkü, Atatürk, **NUTUK (SÖYLEV)**'ta, kimi belgeleri tümüyle verir, kimilerinden parçalar olarak, ya da özetleyerek, anıp geçerek «Vesikalar» cildindeki belge sayısını gösterir. **NUTUK (SOYLEV)**'in tam olarak okunması bu belgelerle gerçekleşecektir.

d. 1934-1938 basımlarındaki dizinlerin yetersiz olduğu, özdeş adların birbirine karıştırıldığı yukarıda belirtilmişti. Türk Dil Kurumu **SÖYLEV**'inin 1978 baskısında açıklamalı, ayrıntılı bir dizin bulunmaktadır. Yanlışları, eksikleri olsa da bu dizin, okuyucu için bir yardımcı, bir açıklı çödevini görür. Bundan sonra yapılacak basımlarda, Türk Tarih Kurumu'nun basımı başta olmak üzere, dizin ve ansiklopedik bilgilere gereksinme yadsınamaz. Çünkü, her yıl, 1927'den biraz daha uzaklaşmaktayız. Genç kuşağın bu konudaki bilgilere gereksinmesi o denli artıyor. O günleri bilenler yavaş yavaş ortadan siliniyor. **NUTUK (SOYLEV)**, her zaman güncelliğini koruyacağı, hele tarih açısından önemi artacağı için, gençliğe, araştırmacılara notlu, açıklama- lı, dizinli basımları verilmelidir. Bu işte, çok gecikilmiş, açıkçası savsaklamaya gidilmiştir.

e. **NUTUK (SOYLEV)**'un en önemli öğelerinden biri, kavramlardır. Kurtuluş Savaşı Devrim yıllarında hangi düşüncelerin egemen olduğunu, kullanılan kavramlar belirler. Türk Dil Kurumu'nun 1978 basımında kavramlara az çok yer verilmişse de, kitaptaki bütün kavramlar saptanmamıştır. Kurum'ca bu yıl yayımlanacak **NUTUK Sözlüğü**'nde bunlara, bir ölçüde, daha çok yer verilecektir. Ancak, tümüyle değil...* Türk Tarih Kurumu basımında kavramların tümünü dizinlere aktarmak için hazırlık yapılmıştır. İleride, bu tür sözcüklerin daha geniş —ve tam— tutulacağı umulur ve beklenir.

f. Atatürk'ün, büyük NUTUK'tan başka, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsünce beş cilt olarak yayımlanmış, altıncı cildi niteliğindeki ise baskısı tamamlanmak üzere olan : **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri** (Tamim ve Telgrafları); dağınık anıları, özel mektupları, askerlik raporları vb. da burada anılmalıdır. Özellikle, bunların 1919-1927 yıllarına ilişkin olanları, NUTUK'un okunmasında yardımcı metinlerdir.

g. Kurtuluş Savaşı ve Türk Devrimi'ne NUTUK (SÖYLEV)la gireceklerin, bu kitabın kapsamına sığmayan olay, kişi ve ayrıntılar için, başka kitaplara uzanacakları kuşkusuzdur. O zaman, şimdiye değin hazırlanmış bibliyografyaların en geniş olan kılavuzu yanlarında bulundurmaları gerekir :

Muzaffer Gökmen : **Atatürk ve Devrimleri Tarihi Bibliyografyası**. Ankara, Milli Eğitim Bakanlığı. 1. cildin 2. basımı : 1968; 2. cilt : 1974

Ancak, kitapların ötesinde, gazete ve dergilere yayılmış, içerinde çok özgünleri, değerlileri bulunan yazılar (makaleler) de unutulmamalıdır. Bunların bir bibliyografyası yapılmamıştır. (Türk Tarih Kurumu **Belleteri**'i ile Türk Dil Kurumu'nun **Türk Dili** dergisinin dizinleri ayrıca kitap halinde basıldığından, bu dergilerin içerikleri bellidir. Kurumlardan aranabilir). Araştırmacı-okuyucu, okuduğu kitap ve yazılardan bibliyografya notlarını almak, daha da ileriye gidecekse, gazeteleri dergileri taramak durumundadır. Bu, yaşamboyu sürecek bir iştir; ama, yolu yöntemi de budur.

h. Gerek NUTUK'un eski dili, gerekse yardımcı kitapların eski dilde yazılmışları için, Osmanlıca sözlük kullanılacaktır. Ferit Devellioğlu'nun **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Sözlük**; Mustafa Nihat Özün'ün : **Osmanlıca-Türkçe Sözlük**;** daha kısa (Bilgi Yayınevi'nin) **Osmanlıca-Türkçe Sözlük** gibi sözlüklerden biri, okuyucunun sürekli olarak yakınında bulunacaktır.

Kimi kişi, yer, kuruluş adları için çeşitli ansiklopedilere; başta **Mevdan-Larousse**, **Türk Ansiklopedisi** olmak üzere genel ve özel ansiklopedilere, de gereksinme duyulacaktır.

Sonuc olarak; 1981 yılının, NUTUK (SÖYLEV)'u okumaya başlama yılı olduğunu, törenlerin ötesinde böyle bir çabaya girişilmesini vurguluyoruz.***

*Her iki hazırlıkta bu vazının yazarının da katkısı olduğu için, rahatca açıklayabilmekteyiz.

**Devellioğlu'nun sözlüğü kendi yayınıdır. M. N. Özün'ün sözlüğünü ise İnkılâp ve Aka Kitabevleri ortaklığı yayımlamakta idi, son basımı Remzi Kitabevi'nce yapılmıştır. İkinci, sözcüklerin Arab harflerivle yazılışı, ikincisinde ise eski düzvağı ve şifrelerden örnekler verilmiştir.

***Bu vazı, öğrenciler için yazılmıştır. Öğrencilere de yardımcı olacağı durumlarda, eksiklerinin kendilerince tamamlanması beklenir. SNÖ